

Ива ТОШИЋ

истраживач приправник Института за упоредно право у Београду

ИЗАЗОВИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ДИРЕКТИВЕ СОЛВЕНТНОСТ II У СРБИЈИ

Резиме

Осигуравајуће компаније имају веома важну улогу, јер доприносе јачању конкуренције на финансијском тржишту, стимулишу финансијске иновације, јачају корпоративно управљање, утичу на јачање интегритета тржишта, врше притисак за осавремењивање тржишне инфраструктуре, охрабрују развој регулативе, а то пре свега произилази из њиховог дугорочног пословног хоризонта.¹ Директива Солвентност II усвојена је 25. новембра 2009. године као одговор на дотадашњу лошу регулацију у праву осигурања Европске Уније. Основни циљ директиве је стварање јединственог тржишта осигурања на нивоу целе ЕУ, као и заштита осигураваача и корисника осигурања.

У раду ће пре свега бити речи о структури директиве, тренутном стању осигурања у Србији, као и изазовима у имплементацији који очекују нашу земљу приликом уласка у ЕУ, тј. мери у којој је тренутно законодавство усклађено са правилима директиве.

Кључне речи: осигурање, осигуравајуће компаније, Директива Солвентност II, ЕУ, осигураник.

I Увод

Солвентност II циља на заједничко тржиште, тј. дозвола за рад у једној држави чланица допушта друштву обављање делатности у свим другим земљама чланицама. Однос осигураваача и осигураника карактерише велика тензија изазвана чињеницом да „први сумња у намере другог (које често сматра фразулозним), а који је често склон мишљу да су

1 Младенка Балабан, *Утицај осигуравајућих компанија на стабилност финансијског сектора у Србији*, доступно на адреси: http://ebooks.iien.bg.ac.rs/245/1/mb_2015_01.pdf, 2.4.2017, 85.

за осигуравача добри сви изговори како не би платио оно што дугује у часу настанка осигураног случаја“.² Директива, пре свега, тежи да омогући осигурање адекватне заштите осигураника, тј. потрошача у свим државама чланицама ЕУ. Циљ је да се креирају правила којима се уноси равнотежа у однос професионалаца и потрошача, и да се омогући заштита лица која се називају нестручњацима приликом закључења уговора са професионалцима.³ Услед изузетне сложености саме директиве, као и чињенице да је за њену имплементацију потребно доста времена, средстава и едукација стручног кадра, почетак примене је одложен све до 1. јануара 2016. године, до ког тренутка су све земље чланице биле обавезане да ускладе своје законодавство са њеним правилима. Имплементација у домаћем законодавству је планирана након уласка Србије у ЕУ, а нови Закон о осигурању је поставио темеље планиране имплементације.

II Директива Солвентност II - разлози доношења и основне идеје

Да бисмо разумели на који начин је потребно ускладити домаће законодавство са правилима нове директиве у области права осигурања, потребно је да првенствено утврдимо основне разлоге њеног доношења. Развој неопходног законодавног оквира почео је седамдесетих година прошлог века са првом генерацијом Директива осигурања, али је завршен тек почетком деведесетих година са трећом генерацијом Директива осигурања. Трећом генерацијом Директива осигурања успостављен је „ЕУ пасош“ (јединствена лиценца) за осигуравајућа друштва заснован на концепту минималне хармонизације и узајамног признавања. Трећа генерација Регулative осигурања из 1994. се није директно бавила питањем солвентности. Уместо тога, директива је препоручила да се правило о минимално захтеваном капиталу које је уведено 1970. године ревидира.

У периоду финансијске и економске кризе појавила се у економији осигурања потреба за ефикасним управљањем ризиком. Системи надзора који су показали своје недостатке довели су финансијски свет до пропадања, а у експертизе одговорних менаџера изгубљено је поверење. Већ је 1995. године на европском нивоу закључено да ову регулативу треба подврћи упоредној анализи. На првом кораку су предузете промене постојеће регулативе (увођење режима Солвентност I). Др Хелмут Мти-

2 Наташа Петровић Томић, „Медијација у осигурању“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, 2010, 476.

3 Наташа Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања*, Београд, 2015, 48.

лер, председник установе за надзор осигурања у Немачкој – *BAV* (од 2002. године интегрисане у *BaFin*) 1991. затражио је увођење ефикасне контроле солвентности. Да би се искључила замена, овај контролни механизам је добио назив „Солвентност“. Европска Комисија, која је одговорна за предлагање закона у ЕУ, реаговала је са „акционим планом“ за финансијске услуге. Према овом плану, регулативе солвентности у ЕУ би требале бити усаглашене и хармонизоване у два корака, званих Солвентност I и Солвентност II. Регулатива Солвентност I је постала правоснажна за државе чланице у јануару 2004. незнатно мењајући постојеће захтеве маргине солвентности, фокусирајући се највише на питања координације. Ограниченост ових захтева је да су они подељени према величини бројева као што су премије или одштетни захтеви, уместо да су базирани на осигуравачеву специфичну ситуацију ризика, често доводећи до жељених подстицаја. На пример, преко смањивања цена, осигуравач смањује захтевани капитал па је премија нижа чак и када ризик порасте. Захтеви базирани на обиму су једноставни за примену, али као што је често спомињано у литератури претендују да буду превише груби, а њихове теоријске основе преслабе за остваривање доброг управљања ризицима. Европска Комисија је највише због овог проблема иницирала Солвентност II, са примарним циљем развоја имплементације хармонизованих стандарда о капиталу базираном на ризику. Намера је да се приступ менаџмента управљања ризицима предузећа фокусира према стандардима капитала, што значи да ће обезбедити интегрисан оквир солвентности који покрива све релевантне категорије ризика и њихову међузависност.⁴

Солвентност II представља побољшани регулаторни оквир солвентности осигуравајућих друштава путем:

- увођења система мерења солвентности заснованог на ризику. Као што је већ речено, то је био један од главних недостатка директиве Солвентност I, али и разлога доношења нове директиве. Основна идеја је да се на тај начин афирмише приступ опрезног мерења степена ризика портфеља осигуравача и пропорционалног утврђивања потребног износа капитала. Предметни пројект у анализу укључује следеће категорије ризика: кредитни ризик, тржишни ризик, пословни ризик, ризик ликвидности и ризик осигурања;

4 Мирјана М Илић, *Утицај примене директиве Европске Уније Солвентност II на сектор осигурања у Србији*, Ниш, 2014, 25-26.

- увођење јединствених правила за мерење солвентности осигуравајућих друштава, усмеравањем на холистички приступ код којег се имовина и обавезе вреднују у складу са тржишним принципима;

- подстицања осигуравача да спроводи активности управљања ризиком. „Солвентност II“ ће стимулисати осигуравајућа друштва да развијају софистициране системе управљања ризиком, из разлога што ће се од компанија, које буду успешне у предвиђеним активностима, захтевати мање износе капитала за одржавање солвентности;

- дефинисања захтеваног износа капитала применом „стандардног приступа“ или „интерног модела“. Као резултат доћи ће до тога да се од осигуравајућих друштава, које профитабилно послују, захтева мање капитала за одржавање солвентности него од друштава која слабије послују. Инвестирање осигуравача у високо ризичну имовину ће, такође, довести до захтева за већим износом капитала. Технике управљања ризиком, као што су реосигурање и сл., такође, могу утицати на редуковање нивоа ризика, као и на ниво потребног капитала. Многа осигуравајућа друштва су развила високо софистициране компјутерске моделе, како би тестирале ефекте различитих догађаја на њихове портфеље осигурања. Ови модели се могу користити да се израчуна потребан ниво капитала, како би се осигуравајуће друштво супротставило различитим неповољним догађајима који могу настати. Међутим, имајући у виду високе трошкове интерног модела, „Солвентност II“ даје могућност малим и средњим предузећима да, као алтернативу, користе тзв. „стандардни приступ“, који ће бити заснован на ризику и поштовати исте принципе као и интерни модели. Обзиром на структуру нашег тржишта осигурања, можемо очекивати знатно већу примену „стандардног приступа“.

- подстицања диверсификације ризика осигуравајућих друштава, чиме се, уједно, утиче на његово смањење.

Циљ наведених измена регулаторног оквира је да се оствари боља повезаност структуре капитала и профила ризика осигуравајућег друштва, већи ниво флексибилности пословања осигуравача, као и већи степен конкурентности тржишта осигурања у земљама ЕУ. Самим тим, идеја режима „Солвентност II“ је да подстиче осигураваче да унапређују интерне системе управљања ризиком промовишући принцип „што је већи степен квалитета управљања ризиком, осигуравајуће друштво је обавезно да држи мањи износ капитала“.

Кад говоримо о утицају „Солвентности II“ на производе осигурања, тај утицај ће допринети ограничењу појединих покрића, скупљој премији појединих производа, преношењу ризика на осигураника, одбијању покрића за поједине ризике. Последица свега тога највероватније ће бити још већа индивидуализација ризика.

Према Директиви „Солвентност II“, узимају се у обзир сви ризици са којима се суочава осигуравајуће друштво на тржишту. Дакле, прописани износ капитала рефлектује се као ризик осигурања. Самим тим, циљ је да се формирањем ових граничних вредности и њиховом проценом за много краће периоде, обезбеди већи степен заштите осигураника и других корисника осигурања од неочекиваних губитака.⁵

Директива „Солвентност II“ са једне стране треба да хармонизује европско тржиште, а са друге мора да омогући да тржиште функционише слободно. Ово последње подразумева заштиту разноликости и допуштање малим компанијама да се развијају и пружају корисне, локализоване услуге. Прилично је нејасно како једна директива може помирити овакве супротности. Да би ублажили овај парадокс и створили оквир који је једнообразан, а да ипак омогућава мањим компанијама да напредују на пејзажу европског осигурања, уведен је принцип пропорционалности, који је пре свега значајан за нашу земљу, али и земље региона чије тржиште осигурања чине претежно мање компаније. Због неупоредиво мањег обима преузетих ризика, а тако и капитала, не изненађује отпор мањих осигуравајућих друштава новој директиви, Европско удружење осигуравача и реосигуравача (CEA), у свом извештају 2011. године, наводи да би строго спровођење нове директиве, без неопходних прилагођавања захтева, могло имати несразмерно негативан утицај на мала и средња друштва. Европски комитет за надзор осигурања и пензијских фондова је још 2005. године истакао значај пропорционалне регулације, која би омогућила малим и средњим осигуравачима поштовање истих принципа, али сразмерних њиховој величини и структури преузетих ризика.⁶

III Три стуба Директиве Солвентност II

Пројекат Солвентност II полази од структуре три стуба. Циљ овакве структуре је да промовише адекватност капитала, обезбеди већу

5 Владимир Чоловић, „Контрола ризика и осигурање“, *Годишњак факултета правних наука, Бања Лука*, 2012, 133.

6 Злата Ђурић, Зоран Јовановић, „Изазови у примени директиве о солвентности II у Србији“, *Европска ревија за право осигурања*, 2015, 12.

транспарентност у процесу доношења одлука и појача контролу супервизије, а све то у циљу доброг управљања ризицима и заштите власника полиса.

Први стуб се односи се на осигурање адекватних финансијских ресурса друштва за осигурање, обухвата квантитативне захтеве, који укључују одређивање властитих средстава, рачунање техничких резерви, вредновање имовине и обавеза као и одређивање потребног солвентног капитала и минималног потребног капитала.⁷ У оквиру њега дефинише се износ средстава које осигуравајуће друштво мора обезбеди да би било солвентно.⁸ Директива уводи два захтева за квантитативну процену солвентности: захтев за минималним захтеваним капиталом и захтев за захтеваним солвентним капиталом.⁹ Минимални захтевани капитал је минимални износ основног капитала који осигуравач мора имати, тј. износ испод ког капитал осигуравајуче компаније не сме пасти.¹⁰ Захтевани солвентни капитал је износ капитала који осигуравајућа компанија мора формирати како би ризик неизвршења обавеза свела на приватљив ниво. Он би требало омогући успешно и сигурно функционисање тржишта осигурања.¹¹

Други стуб се базира на квалитативним захтевима, који се односе на унапређен сиситем управљања. Дефинисани захтеви ће обезбедити принципе како за сиситем интерне контроле која је основни механизам управљања ризиком за друштва за осигурање, тако и за поступак екстерне контроле од стране надзорног и регулаторног тела. Основни циљ је надзор над пословањем друштва.¹² Други стуб обухвата кључне функције састава управљања (функција управљања ризицима, функција праћења усклађености, функција унутрашње ревизије и актуарска функција), спровођење властите процене ризика и солвентности (енгл. ORSA) и поступак надзора над друштвима за осигурање, који је утемељен на присту-

7 Дионис Јурић, „Состав управљања у друштвима за осигурање према Закону о осигурању из 2015. године у Републици Хрватској“, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 2/2015, 53.

8 Лидија Јауковић, Владимир Кашчељан, „Нова регулатива солвентности осигуравајућих компанија у ЕУ - Пројекат Солвентност II“, *Montenegrin Journal of Economics*, бр. 5, 80.

9 Д. Јурић, 53.

10 Миро Сокић, Дејан Дрљача, Зорица Којчин, „Управљање ризицима у осигуравајућим компанијама и Солвентност II“, *Мегатренд ревија*, 2016, 315.

11 *Ibid.*

12 Љиљана Стојковић, „Правни аспекти управљања ризиком и систем интерних контрола као интегрални део корпоративног управљања у друштву за осигурање“, *Европска ревија за право осигурања*, 138.

пу који је окренут будућности и заснован на ризицима.¹³ Делатност осигурања је изложена пословним ризицима који нису познати у осталим делатностима. Износ одговарајуће премије је тешко унапред одредити, будући да обавезе осигуравача зависе од будућих неизвесних догађаја. Стога се јавља ризик недовољности премије, о којем осигуравачи морају да воде рачуна током пословања, будући да он може угрозити финансијску стабилност друштва за осигурање. Други стуб уређује поступак управљања оним ризицима који нису узети у обзир при рачунању потребног капитала друштва. Из тих разлога се ради превенције тих пословних ризика ставља нагласак на стручну оспособљеност особа запослених у друштвима за осигурање, рад овлашћених актуара и унутрашњу ревизију. Директива уводи обавезу властите процене ризика и солвентности друштва за осигурање у оквиру састава управљања ризицима и о томе извештава национално надзорно тело. Надзорно тело користи ту процену за спровођење надзора конкретног друштва за осигурање и оцену његових стратегија, поступака и извештавања, те усклађеност с одредбама директиве. Такође се надзиру ризици с којима се сусреће друштво за осигурање, те његова процене тих ризика. Национално надзорно тело може одредити повећање потребног солвентног капитала друштва у случају непримереног састава управљања.¹⁴

Трећи стуб тежи да путем обелодањивања информација пружи осигураницима, инвеститорима и другим заинтересованим субјектима поуздану и потпуну слику ризика којима је компанија изложена. Односи се на нова правила извештавања надзорног тела, јавне објаве и тржишну дисциплину друштва за осигурање. Обавеза извештавања може се поделити на обавезу извештавања јавности и обавезу извештавања националног надзорног тела. Друштво је дужно сваке године да изради и објави извештај о солвентности и финансијском стању које садржи опис пословања и резултата друштва, опис састава управљања и процену његове примерености за профил ризичности друштва, опис изложености ризику и др.

IV Имплементација Директиве Солвентност II у Србији

Осигуравајућа друштва у Србији до сада нису била у обавези да примењују неки службени оквир управљања ризицима. Међутим, „Солвентност II“ предвиђа коришћење разрађеног оквира управљања ризици-

13 Д. Јурић, 53.

14 Д. Јурић, 53-54.

ма на нивоу целе организације. Ово ће довести до потпуне промене у процесима, људима, знању и информационој структури осигуравајућих друштава да би се остварила правилна организација и процеси, правилне методе вредновања и поступци извештавања.

1. Стање осигурања у Србији

Све што се догодило у Србији током деведесетих година - бројни ратови, међународна политичка и економска изолација, финансијски хаос праћен разорном хиперинфлацијом - оставило је дубоког трага на тржиште осигурања у Србији. Из наведених разлога, може се рећи да се тржиште осигурања генерално налази у изузетно лошем стању. Имајући у виду све израженију улогу и значај осигуравајућих друштава у развијеним тржишним привредама, али и у привредама у транзицији, како са аспекта покрића ризика тако и са аспекта позиције осигуравајућих друштава на финансијском тржишту и све израженију улогу важног сегмента у портфељу институционалног инвеститора, намеће се као неопходност реструктурирање осигуравајућих друштава у Србији.¹⁵

Примена захтева директиве „Солвентност II“ у Србији је планирана након уласка Србије у Европску унију. Директива „Солвентност II“ ће увести много сложеније захтеве за капиталом друштвима за осигурање од оних који су тренутно актуелни.

Укључивање Републике Србије у европске регулаторне токове намеће захтев за постепеном, али веома комплексном хармонизацијом, која ће имати утицај на цео економски амбијент. Економска криза која је захватила цео свет, свакако се одразила и на сектор осигурања у Србији. Тржиште је сачувало финансијску стабилност, али је и осветлило проблеме који су већ неко време присутни у овој делатности. Усвајањем и применом Закона о осигурању из 2004. године и успостављањем надзора Народне банке Србије над делатношћу осигурања, остварена су бројна побољшања у оквиру ове привредне делатности. Међутим, извесне одредбе самог Закона, као и непостојање регулативе у извесним сегментима, свакако нису афирмативно утицале на осигурање у периоду економске кризе.¹⁶ Закон о осигурању из 2004 године примењиван је десет година, што

15 Сениша Остојић, „Неопходност реструктурирања осигуравајућих друштава у Србији“, *Привредна изградња*, 2004, 86-87.

16 Борис Маровић, Маријана Лемић Самарџић, „Осигурање као детерминта одрживог развоја Србије“, *Економика предузећа*, 2011, 70.

је допринело откривању његових недостатака и резултирало Нацртом новог Закона о осигурању 2012. године. Међутим, услед бројних примедби, тај закон је коригован и нови закон је Народна скупштина Републике Србије усвојила 2014. године. Све наведене измене приближиле су нашу регулативу пословној пракси ЕУ, али остаје отворено питање како ће на домаћа осигуравајућа друштва утицати примена захтева новог регулаторног оквира.¹⁷ Сектор осигурања је, након банкарског, други по важности сегмент финансијског сектора у Републици Србији. На тржишту осигурања у Републици Србији је доминантно учешће премије неживотног осигурања али се, захваљујући дугорочном тренду раста животних осигурања, учешће премије животних осигурања у укупној премији повећава, тако да је у 2015. години достигло чак $\frac{1}{4}$ укупне премије.

До сада је остварено значајно приближавање сектора осигурања у Србији сектору осигурања у ЕУ. То се пре свега огледа у правилима којима се уређује обављање делатности осигурања, уласку на домаће тржиште и пословању зависних друштава лица из ЕУ, трансферу специфичних знања из матичних компанија, развоју нових производа осигурања у Републици Србији, континуираном развоју животних осигурања, као и унапређењу нивоа заштите корисника услуга осигурања. Даље приближавање сектора осигурања Републике Србије нивоу развоја овог сектора у ЕУ зависиће од опште економске ситуације и даљег унапређивања регулаторног оквира и праксе осигурања у Републици Србији.¹⁸

2. Закон о осигурању – усклађивање са новим правилима

Нови закон о осигурању усвојен је 18. децембра 2014. године, након десетогодишње примене претходног закона и уз потпуно усклађивање са директивом Солвентност I и имплементацију одређених захтева директиве Солвентност II, пре свега квалитативних захтева II стуба. Када сагледамо тржиште осигурања у Србији, које се, као што је већ наведено, налази у изузетно лошем стању, за очекивати је да ће имплементација и потпуно усклађивање бити изузетно тежак процес, који ће захтевати много времена и средстава, али и добро осмишљену стратегију.

Законом о осигурању и подзаконским актима уређено је оснивање друштва за осигурање / реосигурање и почетак обављања делатности, тј.

17 З. Ђурић, З. Јовановић, 13.

18 „Стратегија за имплементацију Солвентности II у Републици Србији“, Народна Банка Србије, јун 2016. године, 5.

издавање дозволе за обављање послова осигурања / реосигурања у складу са захтевима Солвентности II. Прописани су услови за обављање делатности осигурања који, између осталог, укључују захтеве у погледу подобности за стицање квалификованог учешћа у друштву, за обављање функције члана управе друштава и за успостављање ефикасног система управљања. Утврђена су правила за вредновање имовине и обавеза друштва, пре свега техничких резерви за покриће свих обавеза из уговора о осигурању и адекватности капитала. Предвиђена је либерализација сектора осигурања путем слободе оснивања огранака и слободе пружања услуга осигурања од дана приступања Републике Србије Европској Унији. Имплементирани су захтеви Солвентности II у погледу обавезе друштава да, пре закључења уговора о осигурању и за време његовог важења, адекватно информишу уговорача осигурања уз прописивање минималног садржаја таквог обавештења. Први пут је предвиђена и могућност вршења супервизије групе друштава. Реорганизација и ликвидација друштава су у значајној мери уређене у складу са правилима која се примењују и у Европској унији (Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање који је Народна скупштина Републике Србије усвојила 3. фебруара 2015. године).

Одлуком о систему управљања у друштву за осигурање / реосигурање први пут су у Републици Србији утврђени квалитативни захтеви Солвентности II који обухватају кључне функције (управљање ризицима, систем интерних контрола, актуарска функција и интерна ревизија). У складу са наведеном одлуком први пут су друштва извршила сопствену процену ризика и солвентности (ORSA) у 2015. години и поверавање послова трећим лицима. Одлуком о садржини мишљења овлашћеног актуара утврђена је обавеза давања мишљења о техничким резервама, премији и реосигурању према захтевима Солвентности II у погледу садржаја мишљења актуарске функције.

Одлуком о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања (реосигурања) и појединих сагласности Народне банке Србије детаљно су регулисани захтеви у погледу подобности лица која управљају, тј. надзиру друштва за стицање квалификованог учешћа у друштву, у складу са Директивом Солвентност II и смерницама ЕИОРА-е, при чему су захтеви у погледу подобности за актуарску функцију усклађени са критеријумима Солвентности II, кроз Одлуку о стицању звања и усавршавању овлашћеног актуара. Поједини елементи квантитативних захтева I стуба Солвентности II, као

што су квалитет података, сегментација, поређење са искуством и адекватност техничких резерви, прописани су Одлуком о техничким резервама. Њом су обједињена правила за формирање свих техничких резерви. Имплементирани су захтеви Директиве Солвентност II који се односе на квалитет података, проверу адекватности појединачних техничких резерви и поређење утврђеног износа техничких резерви и претпоставки коришћених у њиховом обрачуну са искуством, али примерено тренутној фази развоја тржишта осигурања Србије. Одлуком су уведене и нове врсте техничких резерви у циљу прецизнијег утврђивања обавезе друштва према осигураницима и експлицитно је утврђена обавеза формирања техничких резерви у бруто износу.

Из наведеног, можемо закључити да је Србија направла значајане кораке у имплементацији правила која су прописана Директивом Солвентност II, али нас већи кораци и даље чекају, поготово када узмемо у обзир структуру тржишта.¹⁹

3. Будући изазови српског тржишта осигурања

Предстојећи изазови са којима треба да се суоче осигуравајућа друштва у овом региону због примене директиве Солвентност II су следећи:

1) Тржишно вредновање средстава и обавеза, тј. свођење целокупног биланса на фер вредност и стварање метода моделирања за средства чију фер вредност није могуће непосредно и једноставно одредити на основу доступних података. Такође, уводи се нови приступ вредновању обавеза из осигурања по концепту најбоље могуће процене. За српска друштва то подразумева примену потпуно нових знања, методологије, података и калкулација, што ће потпуно променити биланс стања осигуравајућег друштва састављен у складу са директивом „Солвентност II“.

2) Израчунавање капитала је у потпуности другачије од актуелног метода. Параметри формуле задати су без обзира на државу у којој осигуравајуће друштво врши пословање и на његов стварни профил ризика. Ти параметри не одражавају увек стварни профил ризика. Међутим, овај проблем се може превазићи применом интерног модела који је дизајниран тако да рефлектује осигуравачев јединствени профил ризика и постоји већа вероватноћа да ће добити SCR који ће ближе рефлектовати

¹⁹ „Стратегија за имплементацију Солвентности II у Републици Србији“, 6-7

стварне ризике са којима се суочавају осигуравачи него стандардна формула.

За несметано вредновање средстава и обавеза, израчунавање капитала и на крају успостављање оквира за управљање ризицима потребно је детаљно анализирати и унапредити структуру података, складишта података и доступне информационе системе и технологију. То може представљати знатан притисак на финансијске планове, али ће омогућити стварање услова за добијање поузданих и тачних информација, које су неопходне за правилно одлучивање.

Супервизију осигуравајућих друштава у Србији спроводи Народна Банка Србије – НБС. Спроводи је праћењем квалитета управљања ризицима којима је изложено друштво за осигурање у свом пословању. Народна Банка у поступку супервизије врши процену адекватности управљања ризицима и у случају идентификације прекомерне изложености ризику изриче превентивне и корективне мере.²⁰ Када се започне са применом директиве, улога НБС-а у надзору осигуравајућих друштава ће се знатно променити. Њена контрола ће постати квалитативна контрола структуре и успешности пословања осигуравајућег друштва. Надзорни органи ће морати да своје знање из познавања прописа допуне практичним познавањем деловања финансијског тржишта и тржишта осигурања. Уколико упоредимо решење нашег законодавца, којим је још Закон о осигурању из 2004. године Народну банку одредио као орган који спроводи супервизију осигуравајућих друштава, и решења других земља како чланица, тако и нечланца ЕУ²¹ можемо приметити да је велики број земља формирао посебно тело за спровођење поступка надзора. Сматрамо, да би ради лакше имплементације али и обзиром на значај који надзор има, а и имајући у виду да се од надзорног органа очекује стручност, компетентност и способност да оствари циљеве директиве, најадекватније је формирање посебног органа који ће вршити надзор над радом осигуравајућих друштава, давати и одузимати дозволе за рад, а тим вршити и заштиту корисника осигурања, али и осигуравача, тј. једном речју проверавати усклађеност рада осигуравајућих и реосигуравајућих друштава са правилима директиве. Из наведених разлога, сматрамо да би у Србији

20 Мирјана Кнежевић, „Законодавани оквир пословања друштва за осигурање“, *Банкарство*, бр. 1-2/2010, 80.

21 У Републици Босни и Херцеговини, као и Републици Црној Гори надзор врши Агенција за надзор осигурања као посебно тело чија је искључива надлежност спровођење супервизије над осигуравајућим друштвима.

најприкладније било да се надзор изузме из овлашћења Народне банке, преузме „тренд“ великог броја земаља у Европи и формира посебно тело чија ће искључива надлежност бити контрола тржишта осигурања и рада осигуравајућих друштава. Ово ће поготово бити значајно приликом приступања Србије ЕУ, када ће морати да изврши у потпуности имплементацију правила директиве.

Кад је у питању организација осигуравајућих друштава са аспекта савладавања ризика на подручју Србије, она ће бити мало другачија у односу на ЕУ. Наиме, организациона структура ће се допунити са јединицама које су потребне за савладавање ризика. Ту се мисли на одборе за савладавање ризика. Затим, већ постојеће организационе јединице, у оквиру осигуравајућег друштва, добиће нове активности, које ће се састојати у руковођењу, организовању оперативних јединица, као и у надзору. На крају, неке од данашњих организационих јединица у друштву ће се спојити. Ту мислимо, пре свега, на актуаре и финансијски сектор у друштву. У ствари, најлогичније да се почетак активности везане за савладавање ризика постави у ове организационе јединице.

Веома је битна и промена код оних који одлучују у осигуравајућим друштвима. Ту мислимо на промене код самих лица која чине управу, односно, менаџмент друштва. Одлуке ће се, увек, усвајати обзиром на то какав је ризик за остваривање захтеваних пословних резултата прихватљив за осигуравајуће друштво.²²

4. Основни циљеви и фазе имплементације Солвентности II у Републици Србији

Доношењем прописа којима се уређује делатност осигурања у Републици Србији крајем 2014. године и у првој половини 2015. године створени су услови за приближавање стања сектора осигурања у Републици Србији нивоу развоја овог сектора у Европској унији. У припремној фази имплементације Солвентности II која је спроведена током 2014. и 2015. године, кроз одредбе Закона о осигурању и подзаконских аката који су донети на основу тог закона, транспоноване су одређене одредбе Солвентности II чиме је остварен значајан ниво усклађености са квалитативним захтевима Солвентности II.

22 Владимир Чоловић, *Утицај примене пројекта Солвентност II (Директива ЕУ нр. 2009/138/ЕЦ) на осигуравајућа друштва у Србији*, 7-8.

Наредне фазе имплементације ослањаће се на ниво усклађености који је до сада постигнут, развој сектора осигурања у Републици Србији и анализу ефеката имплементације Солвентности II на домаће тржиште осигурања. Према идеји НБС, наредне фазе имплементације ће се спровести у 3 фазе:

а) Фаза I – анализа усклађености

У оквиру прве фазе извршиће се анализа усклађености регулативе којом се уређује делатност осигурања у Републици Србији и Солвентности II. Ова фаза ће трајати до краја првог тромесечја 2017. године. Посебно ће се извршити анализа примене члана 4. Солвентности II на сектор осигурања у Републици Србији, којим се прецизира искључење примене ове директиве на најмања друштва. Увидом у билансе стања и билансе успеха осигуравајућих друштава може се констатовати да, према нивоу премијског прихода у 2014. години, од укупно 4 друштва са већинским домаћим капиталом, која се баве искључиво пословима осигурања, два осигураваача задовољавају праг ослобађања, тј. имају премијски приход испод 5 милиона евра. Према износу техничких резерви, три домаћа осигураваача имају техничке резерве испод 25 милиона евра. Али, како је услов за ослобађање од примене Директиве о Солвентности II, испуњеност оба услова, према резултатима пословања из 2014. године, АМС осигурање и Дунав осигурање имаће обавезу да примењују нову директиву.²³ Спровешће се и анализа спремности и капацитета друштава за имплементацију нових регулаторних захтева у складу са Солвентношћу II. Према увиду у билансе стања и успеха домаћих осигураваача, ниједно друштво неће бити у стању да финансијски испрати евентуалне припреме и примену Директиве о Солвентности II. На основу резултата наведене анализе идентификоваће се домаћи прописи које је потребно изменити / допунити, односно нови прописи које је потребно донети како би се постигла њихова пуна усклађеност са Солвентношћу II.

б) Фаза II – процена ефеката

У оквиру друге фазе извршиће се процена ефеката имплементације Солвентности II на сектор осигурања у Србији. Ова фаза ће трајати до краја првог полугодишта 2018. године. Процена ефеката имплементације ће обухватити и спровођење квантитативне студије утицаја нових захте-

23 3. Ђурић, З. Јовановић, 13.

ва Солвентности II на адекватност капитала и техничке резерве појединачних друштава и сектора осигурања у целини. Као припрема за квантитативну студију утицаја применом стрес тестова вршиће се анализе ефеката појединачних захтева Солвентности II, који имају утицаја на адекватност капитала и техничке резерве, и пре спровођења комплетне квантитативне студије утицаја. Извршиће се компаративна анализа начина транспоновања значајних области / питања из Солвентности II и примене прописа из те области у појединим државама чланицама Европске уније у циљу идентификације најбоље праксе за транспоновање и имплементацију нових регулаторних захтева.

в) Фаза III – усклађивање регулаторног оквира

Израда нацрта и предлога прописа вршиће се на основу резултата детаљне анализе усклађености и процене ефеката. Ова фаза ће трајати до краја 2018. године. Прописи којима се постиже усклађеност са захтевима II и III стуба, за које није потребно вршити квантитативну процену ефеката припремаће се паралелно са другом фазом. Прописи којима се постиже усклађеност са захтевима I стуба припремиће се након израде квантитативне студије утицаја примене нових прописа на сектор осигурања у Србији. Крајњи резултат ове фазе је сачињавање нацрта и предлога прописа којима ће се обезбедити пуно усклађивање са захтевима Солвентности II, с тим да ће се поједине одредбе те регулативе примењивати од датума приступања Републике Србије Европској унији.²⁴

V Закључак

Доношењем прописа којима се уређује делатност осигурања у Републици Србији крајем 2014. године и у првој половини 2015. године створени су нормативни предуслови за значајан корак ка конвергенцији стања сектора осигурања у Републици Србији нивоу развоја тог сектора у Европској унији, а у циљу обезбеђења нивоа заштите корисника услуга осигурања у Републици Србији који ће одговарати нивоу који уживају та лица у Европској унији. У периоду израде наведених прописа, у Европској унији се примењивала директива Солвентност I, те је усклађивање домаће регулативе извршено са тим оквиром, а транспоновани су и поједини захтеви Солвентности II, у складу са нивоом развоја тржишта осигурања у Републици Србији. Имплементирани су поједине одредбе Сол-

24 „Стратегија за имплементацију Солвентности II у Републици Србији“, 8-9.

вентности II које се односе на квалитативне захтеве другог стуба (систем управљања који обухвата четири кључне функције: управљање ризицима, систем интерних контрола, интерну ревизију и актуарску функцију, као и сопствену процену ризика и солвентности – ОРСА).

Као што је наведено Народна Банка планира фазну имплементацију Солвентности II, са фокусом на квантитативне захтеве првог стуба и захтеве трећег стуба у погледу транспарентности у пословању тржишних учесника, што ће обухватити детаљну анализу усклађености регулативе, процену ефеката усклађености и усклађивање регулаторног оквира. Кроз наведени процес ће се обезбедити потпуна усклађеност делатности осигурања у Републици Србији са правилима која важе у Европској унији, тј. још виши ниво стабилности сектора осигурања и заштите корисника услуга осигурања најкасније до приступања Републике Србије Европској унији.

Iva TOŠIĆ

research trainee at the Institute of Comparative Law in Belgrade

CHALLENGES IN THE IMPLEMENTATION OF SOLVENCY II DIRECTIVE IN SERBIA

Summary

Insurance companies have a very important role because they contribute to strengthening of the competition in the financial market, they encourage financial innovation, enforce corporate governance, contribute to increase the integrity of the market, they are putting pressure on the modernization of market infrastructure and encouraging the development of regulations, but primarily that is a result of their long-term business horizont. The Solvency II Directive was adopted on 25th of November 2009 as a response to the former poor regulation in the insurance law of the European Union. The main aim of the directive is to create a single insurance market in the whole EU, as well as protection of the insurer and insured.

In this paper author analyzes the structure of the Directive, the current state of insurance in Serbia, as well as challenges in the implementation which are expecting our country when entering the EU and the extent to which the current legislation is consentaneous with the rules of the directive.

Key words: *insurance, insurance companies, Solvency II, the EU, the insured.*